

Привреда и привредници у Републици Српској дубоко су загазили у токове друштвено-економских реформи. Процес својинске трансформације покренут је на самом почетку ове деценије и тече спорије него што је најављивано и како се желело, али су они најзначајнији послови ипак обављени или се приводе крају.

Један од главних циљева овог важног и дугорочног посла – претварања државне у приватну својину, који се пре или касније морао обавити, јесте преобликовање привредног простора у републици, у свакој општини. Измена привредне структуре у исто време подразумева и промене у начину и условима привређивања, тако да је то један сложен и дугорочан процес.

Преобликовање економског простора у Републици Српској, као и целој Босни и Херцеговини, постало је неопходно већ и стога што се досадашња (наслеђена) привреда ослањала највећим делом на крупне индустријске капацитете и интеграционе системе какви су, примера ради, „Енергоинвест“, „Фамос“, „Руди Чајавец“, УНИС, „Јелшинград“, ИНЦЕЛ, „Шипад“, „Космос“... од којих су неки запошљавали и до 15.000 радника.

Та крупна друштвена (државна) предузећа чинила су основу привредног потенцијала и била носиоци економског и општег развоја у општинама и регионима Републике Српске и БиХ. Готово све те фабрике и комбинати били су извозно оријентисани и значајан део својих производа пласирали су на тржишта широм Европе. У новим условима, када су домаћа тржишта сужена прекрајањем граница и привредног простора, а инострана постала још даља и недоступнија, све је морало да се радикално мења.

Приватизовано око 800 предузећа

Према мишљењу водећих економиста у Српској, да би се трансформација власништва успешно извела и донела добре резултате неопходно је да се она изведе у што краћем року. При томе су полазили од искустава неких источноевропских земаља (Чешка, Пољска) које су политички осмишљено и економски успешно прошле кроз транзицију. Сматрало се да је оптимални рок у коме би приватизација требало да се обави око две

до три године.

Тај полазни циљ у Босни и Херцеговини, у оба њена ентитета, није постигнут.

У Српској је до овог тренутка приватизовано око 800 предузећа, што је око 70 одсто укупног броја фирми које су обухваћене приватизацијом. У глобалу посматрано, финансијски ефекти до сада остварене приватизације друштвене имовине и у Српској и у Федерацији БиХ су веома скромни и далеко испод очекивања. У Економском институту РС, Привредној комори и невладиним институцијама које прате и анализирају привредне токове на овим просторима преовлађује мишљење да је један од главних узрока за то – бар када је у питању Република Српска – лоше одабрани модел ваучерске приватизације. Као непосредна последица таквог система купопродаје (новчаних трансакција), у великом броју предузећа дошло је до прекомерног уситњавања структуре власништва, па Дирекција за приватизацију РС, преко које се одвија овај процес, није била у могућности да пронађе стратешке партнере за куповину државног капитала у тим предузећима.

Највећи приход од Телекома и Рафинерије Брод

Слаби финансијски резултати до сад проведене приватизације у Републици Српској изражени су нарочито у продаји крупних компанија. То су фирме стратешког значаја за поједине привредне области, са значајним производним капацитетима и великим бројем запослених радника.

Према подацима Економског института у Бањој Луци, већински државни капитал у десетак најдрастичнијих примера, процењен на више од 130 милиона КМ, путем лиценцијације које је провела Дирекција за приватизацију РС дошао је у руке нових власника за свега око пет милиона марака! Тако је пакет од 65 одсто државних акција у „Јелшинград – Ливници“, са процењеном вредношћу од 90 милиона КМ, наконведеног тендера продат словеначком „Ливару“ за свега 100.000 КМ. За неколико пута мање новца од процењене вредности нови власници дошли су и до познатих фирми у области прехранбене индустрије „Витаминке“ и „Фруктоне“. А бањалучку Млекар, у којој је 65% државног власништва процењено да вреди 7, 2 милиона КМ, купила је „Млекар“ из Суботице за само пола милиона марака!

Далеко испод стварне вредности продата је и Фабрика дувана Бања Лука. Према процени стручњака, вредност државног дела власништва у тој фабрици износила је 3, 8 милиона марака, а њен нови већински власник, фирма „Антонић трејд“, откупио ју је за два милиона КМ.

Насупрот овако лошим примерима приватизације државних предузећа у РС, у прошлој години проведена су два веома успешна тендера. Један се односио на Телеком Српске, који је продат Телекому Србије за 646 милиона евра (што је око 1,2 милијарде конвертибилних марака), а други на нафтну индустрију, која је продајом Русима донела још 121,1 милион евра. Купац овдашњих компанија из нафтног сектора (Рафинерије нафте Босански Брод, Рафинерије уља Модрича и „Петрола“ из Бање Луке) била је руска фирма „Њефтегазинкор“, из нафтног система „Зарубежњефт“. Ова трансакција сматра се такође веома успешном, јер је руски партнер преузео обавезу да обави генерални ремонт Рафинерије Брод, обнови и настави редовну производњу прераде и пласмана нафте и задржи на послу све раднике преузетог нафтног сектора.

За даљу приватизацију остала су углавном крупнија предузећа стратешког значаја у енергетици, водопривреди, железничком и поштанском саобраћају, пољопривреди, шумарству и рударству. Влада РС је опредељена да у државном власништву задржи најзначајније фирме из ових делатности, а да продаје само оно што превише оптерећује државну управу и финансије.

Пошто је транзиција процес који се у РС и БиХ наставља, о ефектима приватизације може се говорити само уз нужне ограде. Оно што је сасвим извесно, то је чињеница да се привреда реструктурира. Не само у погледу власништва и у организационом смислу, већ и чисто економски – облицима производње и промета.